

Од прилепског поља преко Шаре и горе до Колесијана и Круме

Прва косовско-метохијска НОУ бригада пошла је 17. септембра из села Мало Конаре према Косову и Метохији. У строју бригаде било је 553 борца, којима је подељена већа количина пиринча и шећера. До села Мажучиште кретала се пешке, а одатле је камионима истог дана стигла близу Брода. Због квара једног камиона, који се препречио на друму и онемогућио даље кретање осталих камиона, бригада је наставила марш пешице преко Брода, за Тополницу.

Пошто се руководиоци НОП-а Македоније и поред наређења Врховног команданта нису слагали да бригада одмах оде на Косово и Метохију, дошло је до непотребних сукоба између појединих чланова Главног штаба НОВ и ПО Македоније и руководства бригаде. Своје упорно држање штаб бригаде је правдао наређењем Врховног команданта, а Цветко Узурпуски и Добривоје Радосављевић се нису слагали са тим. То није прошло без негативних последица, које су се испољиле у расположењу бригаде.

Прва косовско-метохијска НОУ бригада остала је без свог команданта у кога су борци имали велико поверење и без неколико руководилаца баш када се упутила на Косово и Метохију где су је очекивале још теже борбе. Пошто је попуњена људством које није имало већег борбеног искуства, у покрету је обављана војна и политичка обука и то искључиво приликом краћих задржавања.

Неки од оних руководилаца, Вељко Мирјачић, Здравко Зоговић, Алекса Вучинић и др. који су били распоређени од стране Главног штаба НОВ и ПО Македоније на дужности ван бригаде, вратили су се када су чули да она полази за Косово и Метохију, што је само донекле поправило ситуацију.

У Македонији су остали Петар Брајовић, Вуко Турковић, Величко Зоговић, Драго Петровић, Драгутин Ђорђевић, Петар Карацић, Владо Стругар и још неколико рањеника. Словенци и Хрвати из Истре, који су се до тада борили у саставу Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, такође су напустили бригаду.

Попуна штабова бригаде и батаљона

У току марша према Косову и Метохији извршен је нови распоред војних и политичких руководилаца. Штаб бригаде чинили су: командант Зуфер Мусић, место заменика команданта бригаде

остало је упражњено, политички комесар Митар Радусиновић, заменик политичког комесара Савка Ковачевић, начелник штаба Павле Брајовић и интендант бригаде Стојан Глоговац.

Штаб првог батаљона: командант Здравко Зоговић, заменик команданта Милан Митровић, место политичког комесара остало је упражњено, заменик политичког комесара Јелица Стаменковић, интендант Младен Милић.

Штаб другог батаљона: командант Анте Валенчић Јанез, заменик команданта Урош Булатовић, политички комесар Миле Ристић Ћуска, заменик политичког комесара Мићо Мијушковић.

Штаб трећег батаљона: командант Вељко Мирјачић, заменик команданта Јанко Лакићевић, политички комесар Предраг Ајтић, заменик политичког комесара Алекса Вучинић Шћепан.

Команда пратеће чете остала је непромењена: командир Гојко Меденица, политички комесар Љубс Милатовић, санитарски референт Јелка Вуксановић.

Убрзо је извршена још једна промена: Јанко Лакићевић је прешао у штаб Првог батаљона за заменика команданта, а Милан Митровић је преузео дужност заменика команданта Трећег батаљона.

У 15 часова 18. септембра бригада је продужила покрет из Тополнице ка Самокову.

Следећег дана боравила је у селу Самоково, а 20. септембра у Требовљу. Предвече 21. септембра стигла је у село Здуње, а одатле 22. септембра у село Луковица, где је водила прву борбу.

Трећи батаљон блокирао је село и кад су патроле утврдиле да ту нема непријатеља, бригада је ушла у село.

Док је бригада боравила у селу, вулнетари и други квислинзи кренули су из села Седларево и напали обезбеђење, које је одбило непријатеља од села.

Пут Скопље - Тетово бригада је прешла 23. септембра око 6 часова ујутру и упутила се преко села Сиричино, (ту је разоружана сеоска милиција), где ју је народ одушевљено дочекао. Затим је наставила преко села Туденце, где су албанске квислиншке снаге припуцале на претходницу бригаде која их је разбила, убила једног подофицира и ранила неколико војника, затим кроз село Раотинце, прешла преко моста на Вардару, код села Јегуновце. Ту се бригада кратко задржала на одмору.

Поново су је напали вулнетари и други квислинзи. Опет је Трећи батаљон прихватио борбу, а бригада је продужила према селу Вратница.

У овом селу бригада је најтоплије дочекана. Село је било једна од главних база Шарпланинског партизанског одреда, а велики број бораца из тог одреда ушао је у састав Прве косовско-метохијске НОУ бригаде. Мештани су борце дочекали са цвећем као своје ослободиоце. На дочеку је било преко 300 људи. У овом селу штаб

бригаде није примио никакво друго наређење од Главног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију, што је значило да бригада треба да настави пут за Љуму.

Бригади је приступио већи број нових бораца, између осталих и Ћиро Симовски, резервни официр некадашње југословенске војске, позадински радник који је одржавао везе са Шарпланинским партизанским одредом. Касније је постављен за начелника штаба Прве косовско-метохијске бригаде. У току марша бригади се прикључило много нових бораца: из села Сиричино 8, Туденца 21, Раотинце 12, Копанце 3, Вратнице 22, Тетова 7. Нови борци, који су са великим одушевљењем пришли бригади, нису били наоружани, ни добро одевени нити припремљени за оне велике, изузетне тешкоће на које ће бригада наићи следећих дана.

Око 10 часова, 23. септембра, у Вратници, бригаду су нападе веома јаке снаге вулнетара и квислинга. Прикупљање непријатељских снага извршено је по наређењу немачке команде са циљем да се спречи прелазак снага НОВ и ПОЈ на Шару.

Тога дана био је пазарни дан у Тетову, па су и сељаци - Албанци који су били наоружани, кренули у напад на бригаду.

Борба је вођена целог дана. Предвече се бригада, под заштитом Трећег батаљона, повукла према вратничким бачилима ка Љуботену. У току борбе штабовима батаљона саопштен је правац одступања, но поједини делови бригаде извлачили су се прилично неорганизовано још дуго у току ноћи.²²⁰⁾

У борбама код Вратница погинули су Раде Ристић, Чанкула Јосифовски, Јован Петровски, Јосо Ровчанин, Миодраг Веселиновић Тутинац, Јонче из Ратнице, Донче из Сифирчина, Љубомир Шапић. Рањено је неколико бораца, међу којима и Слободан Арсић, Јаким Македонац и др. Према процени, непријатељ је имао око 80 мртвих и 40 рањених.²²¹⁾

Ноћ на вратничким бачилима била је изузетно хладна за то доба године, што су нарочито осетили новодошли борци.

Следећи дан, 24. септембра, за разлику од претходне ноћи био је топао и леп. Непријатељске снаге су само из даљине пушчаном ватром узнемиравале бригаду. Тог дана бригада није имала губитака. На непријатељску ватру одговарало се аутоматским оружјем и то само када су се видели непријатељски војници. Био је већ други дан који су борци провели без хлеба, јер у Вратници, због борбе која је вођена, бригада се није могла снабдеги. Трошиле су се резерве шећера које су борци раније добили и пила вода.

Бригади је следећих дана престојао тежак марш. У току ноћи савлађивани су велики успони, коњи који су носили тешке митраље, бацаче и муницију почели су да храмљу. Бригада није имала водиче, а нико није познавао терен којим се кретала.

²²⁰⁾ Историјска комисија ОК КПЈ за Косово и Метохију К-С/И, бр. 35.

²²¹⁾ Архив РК СК Косова И М. К. Б-1, бр. 969.

Следећег дана, 25. септембра, после ноћног марша, бригада је провела код Јежиначког извора. После подне настављен је пут гребеном Шаре, испод Црног врха и у зору 26. септембра стигла је пред врх Кобилице. Ту се одмарала док није пронађен прави пут.

После свитања око седам сати ујутру, бригада је дошла до села Вешала. Претходница бригаде наишла је на непријатељску заседу и започела је са њом борбу, а остали делови бригаде продужили су одређеним правцем. Из села Бозовце су, такође, отворили ватру на бригаду и убили Ристу Наумовића, борца из Призрена. По наређењу команданта бригаде, на та два села испале су неколико граната из бацача.

Пошто се прикупила и одморила код језера Јазар воде, бригада је наставила покрет у оваквом маршевском поретку: у претходници се налазио Трећи батаљон, за њим Први батаљон, чета пратећих оружја, после ње Трећи батаљон, нови борци који су углавном били ненаоружани, а у заштитници је био Други батаљон.

Изненада је почела снежна вејавица, праћена јаким хладним ветром. То су нарочито тешко подносили нови борци, који нису ни очекивали нити су били опремљени за такве временске неприлике. Старији борци давали су им шаторска крила и помагали им да се одупру стихији. Водич са бачила је, и поред снажне мећаве и снега, добро познавао пут. После краћег времена бригада је стигла јужно од Брода (призренског) у Гори и коначно крочила на територију Косова и Метохије.

Бригада је 27. септембра прешла кроз село Зли Поток, ту се нахранила и одморила. Одатле је упућена патрола у село Шиштевец да успостави везу са Петом албанском бригадом, преко које је Штаб Прве косовометохијске НОУ бригаде обавестио Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију да је бригада стигла на територију Косова и Метохије.

На маршу до Шиштевеца седам бораца се смрзло, а Други батаљон (командант Анте Валенчић) и чета пратећих оруђа (командир Гојко Меденица) су на кратко прекинули везу са бригадом. До тога је дошло зато што је кретање овог батаљона у заштитници за бригадом било отежано, а новопристигли борци, изнурени хладноћом и глађу, заостајали су, напуштали колону, па и смрзавали се. Стари борци су стално подизали те борце, помагали им. носили их, а оне који више нису били у стању да се крећу или више нису давали живота, њих 18, склонили су по колибама. Неке од њих непријатељ је пронашао и стрељао, а други су успели или да се врате својим кућама или да се прикључе бригади.

Шта се, у ствари, десило са Другим батаљоном?

Када је командир чете, која се налазила на челу колоне, обавестио заменика команданта батаљона Уроша Булатовића да је прекинута веза са предњим деловима бригаде и да се од нападалог снега никакви трагови не виде, упућена је патрола да потражи чобане. Пошто их је пронашла, штаб Другог батаљона је сазнао

да се налази на сат хода од села Рестелице, да је „војска“ прошла „горњим путем“, а да у Броду нема никаквих непријатељских снага.

Део окупљеног штаба батаљона донео је одлуку да батаљон крене преко Брода призренског за Штитевец. То је саопштено командирима чета. У Броду су затекли команданта батаљона Анта Валенчића, који је био изгубио везу са бригадом и сишао у село заједно са неким борцима, да се обавести о ситуацији.

Други батаљон је у Броду добио од мештана веће количине хране, узео водиче до села Крушева. Уз пут је наишао на два крушевска жандарма, разоружао их и стигао после краћег одмора у село Крушево. Затим је кренуо према Шиштевцу, где су 28. септембра пристигли и остали батаљони.

И чета пратећих оруђа, са коњима су носили аутоматско оруђе, бацаче и муницију, имала је велике проблеме. За време покрета и она се поделила. Један део је остао са Другим батаљоном, а други са главнином бригаде. Пратећој чети упућена је помоћ.

Заменик команданта батаљона, Јанко Лакићевић, отишао је са групом бораца и сво оруђе и муниција су спасени и пренети.

Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију наредио је да бригада дође у село Кољесјан, где се тих дана налазио.

Сусрет бораца бригаде и Оперативног штаба, 29. септембра, био је дирљив. Руководиоци су се појединачно поздравили са сваким борцем, што је на њих оставило велики утисак.

У Колесијану су се налазили Павле Јовићевић, секретар Обласног комитета за Косово и Метохију, Фадиљ Хоџа, командант Оперативног штаба НОВ и ПО Косово и Метохију, Бошко Чакић, политички комесар Оперативног штаба, члан Обласног комитета КПЈ, Цавид Нимани затим чланови Обласног комитета СКОЈ-а Станоје Аксић, Мишо Мићковић и Милка Ђилас.

Препричавало се све што је бригада преживела од стварања па до доласка под команду Оперативног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију, а штаб бригаде добио је основне податке о непријатељским снагама на терену на којем ће бригада боравити. Ту су борци сазнали за тужну вест да су оружане формације Мухарема Барјактара из заседе зверски убили Дару Драгишић, Наду Филевску и 27 рањеника и бораца који су из Слатине прешли у Љуму.

Један период живота бригаде, њених борби и рада, био је завршен. Припремала се за нове задатке, на новој територији. Ти су задаци били тежи од претходних, али борци наоружани искуством били су чврсто решени да их остваре.

Ослобођење Драгаша и Брода

У Колесјану су остављени рањеници. Бригада се упутила у Шиштавец. Са њом је пошао и секретар Обласног комитета КПЈ за Косово и Метохију Павле Јовићевић. Многи борци и руково-

диоци ово кретање од Шиштевеца до Колесјана и натраг сматрали су непотребним, као губљење времена, па су то и критиковали.

Из Шиштевца, Трећи батаљон је ушао у село Борје и запосео караулу на југословенско-албанској граници.

Први сукоб са непријатељем Трећи батаљон имао је 3. октобра код села Глобочица. Непријатељска колона, која је кренула да нападне бригаду, после дуже борбе је разбијена. Село Глобочица, на југословенској територији, је ослобођено, а непријатељ се повукао. Местимично је још давао отпор одступајући према Драгашу. После те борбе Трећи батаљон се упутио у Враниште, сукобио се са снагама вулнетара и квислиншке милиције које су одступиле чим су се борци батаљона стрељачким стројем приближили њиховим положајима. У тим борбама било је убијено 36 непријатељских војника, заробљено 14, од којих један подофицир, шест есесоваца.²²²⁾

За то време Први батаљон нападао је путем према Драгашу, а Други источно од њега. Драгаш је ослобођен 4. октобра. Убијено је 20 непријатељских војника.²²¹⁾ Бригади се ту прикључио и Трећи батаљон, који је предходно ослободио село Љубовиште.²²⁴⁾

Први батаљон и један батаљон Пете бригаде НОВ Албаније остали су да држе положаје око Драгаша. Други и Трећи батаљон кренули су, 5. октобра, у напад према Броду и тога дана га ослободили.²²³⁾

У свим местима које је бригада ослободила одржавани су зборови и конференције, бирани органи народне власти. Горанци, народ овог краја, иначе муслимани, бирали су први пут слободно људе из своје средине у месне народноослободилачке одборе, који су тада постали једина власт у тим местима. Иако у њима није било ни чланова КПЈ ни чланова СКОЈ-а, тада још нису били формиран ни одбори Јединственог народноослободилачког фронта - ови одбори народне власти су одмах предузели бригу око снабдевања војске и то су са успехом обављали.

У ослобођеном Броду одржан је и велики народни митинг, на којем су Павле Јовићевић и Мита Милковић говорили о значају народноослободилачке борбе, о народноослободилачкој војсци Југославије, о сарадњи НОВ Југославије са јединицама НОВ Албаније. Позвали су грађане да се активно укључе у борбу против окупатора и народних издајника све до коначне победе. Са тог великог народног митинга био је упућен поздравни телеграм врховном команданту НОВ и ПОЈ, маршалу Јосипу Брозу Титу.

Изабран је и Месни народноослободилачки одбор, који је одмах почео да обавља све послове из своје надлежности. Народном непријатељу, Абедин Чаји из Брода, конфискована је имовина.

²²²⁾ АВЈЈ, бр. рег. 15-11/1, К. 234.

²²³⁾ Исто.

²²⁴⁾ АВЈЈ, бр. рег. 15-11/1, К. 234.

²²⁵⁾ Архив ЦК СКЈ - фонд „Слободна Југославија“, кутија бр. 321, 327.

Једна чета је упућена у село Рестелица да прикупи оружје и други материјал који је био неопходан војсци.

Из ослобођеног Брода бригада је, после одмора у Драгашу заједно са Петом бригадом НОВ Албаније, кренула према Лопушком хану.

Први батаљон сукобио се са непријатељем у рејону села Жур. Ту је погинуо командир прве чете Вуко Ђуришић. Испоставило се да се уз Први батаљон Прве косовско-метохијске бригаде са његове десне стране није нашао један батаљон Пете бригаде НОВ Албаније, како је било предвиђено. Такви неспоразуми у сарадњи са појединим јединицама албанске бригаде дешавали су се углавном на почетку заједничких борби и што је време више одмицало сарадња је била све боља.

По наређењу Оперативног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију, бригада је добила задатак да преко Дрима поново пређе на територију Албаније, да пресече друм Пећ - Ђаковица и Ђаковица - Призрен. Бригада је тек у трећем покушају успела да пређе Дрим.

Од првог покушаја се одустало зато што је обе бригаде (Прву косовско-метохијску НУ бригаду и Пету албанску НО бригаду) дан затекао на друму Призрен - Кукс, па је била донета одлука да се бригаде повуку у брда и сачекају следећу ноћ.

Друге вечери Дрим није пређен јер место које је било изабрано за прелаз није било погодно. Због великих киша Дрим је надошао, па је предвиђен „газ“ био опасан.

Тек у трећем покушају бригада је прешла преко Дрима. У претходници је био Први батаљон. Са бригадом се кретао и Косовско-метохијски батаљон, који је био формиран у Малесији, а којим је командовао Саљко Медеризи. Иза ње кретала се Пета албанска бригада.

Пошто је преноћила у селу Планаје, продужила је према Круми, среском месту на територији Албаније, где је стигла 12. октобра.

У Круми је 13. октобра од косовско-метохијског батаљона и других партизанских снага са Косова и Метохије формирана Четврта косовско-метохијска НОУ бригада. Том чину присуствовали су и борци Прве косовско-метохијске НОУ бригаде. У њу је ушао један број руководиоца Прве косовско-метохијске бригаде. То су били: Павле Брајовић, који је постављен за команданта бригаде, Предраг Ајтић за политичког комесара бригаде, Јанко ЈТачичевић за заменика команданта бригаде, затим Илија Ђукић, Блажо Стругар, Драшко Вукић, Милан Митровић, Душан Шујица и други.

На свечаности новоформирану бригаду поздравио је у име Прве косовско-метохијске НОУ бригаде Митар Радусиновић, политички комесар бригаде.

Врховни штаб НОВ и ПО Југославије, не знајући да је Прва косовско-метохијска бригада већ на Косову и Метохији, упутио је 3. октобра наређење Главном штабу НОВ и ПО Македоније:

„Наређујем да смјеста упутите Косовску бригаду у Љуму. Известите зашто ово до данас нијесте извршили. Павлови курири ишли за бригаду али је ви нијесте хтели пустити. Овакав ваш поступак штетан је за правилан развој ситуације на Косову и Метохији. То омета наше оперативне планове за ту област. Одсуством наших снага албанска реакција кочи борбе не само на Косову и Метохији него је успјела потиснути наше снаге на сектору Скопље - Куманово - Прешево - Бујановац. То сте и ви осјетили.²²⁷⁾^

Када је добио одговор на ово наређење, Врховни штаб НОВ и ПОЈ је 9. октобра поново наредио Павлу Јовићевићу да успостави везу са бригадом и да о томе извести.²²⁷⁾

Павле Јовићевић обавестио је Врховни штаб да је бригада која је кренула из околине Прилепа 18. септембра стигла „пре пар дана и поред свих спречавања Макдонаца“. Обавестио је да се на томе путу погинула 53 борца. (У погинуле је убројао и борце који су нестали у току покрета, тј. оне који су се бригади касније прикључили. Један део несталих бораца због велике вејавице и ледене кише вратио се својим кућама, а погинуло је или смрзло укупно 18 бораца). Павле Јовићевић је тражио да се они који су задржани у Македонији хитно упуте на Космет, „а нарочито Брајовић и Турковић.

Веза између Врховног штаба и Оперативног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију, који се налазио око југословенско-албанске границе, постала је сада редовнија.

Врховни штаб је наређивао Оперативном штабу на Косову и Метохији како да се акције против окупатора и његових помагача на Косову и Метохији координирају са борбама НОВЈ у осталим крајевима Југославије. Тако је Врховни штаб 11. октобра указао да је немачким јединицама онемогућено повлачење из Македоније долином јужне Мораве према северу и да им једино преостаје да се повлаче преко Косова и Метохије и северне Албаније. У вези са таквом ситуацијом, наредио је:

„Наређујем вам да системски разарате све комуникације како у Метохији и Косову тако и оне које из ових области воде ка Црној Гори и сјеверној Албанији. За ово мобилиште све снаге и становништво. Извјештавајте о покрету непријатеља.²²⁸⁾

„Наше снаге су сада постављене на право место...“ - одговорио је Павле Јовићевић Врховном штабу на претходни телеграм, у којем су одређени задаци Оперативног штаба и оружаним снагама на Косову и Метохији.²²⁹⁾

²²⁷⁾ Зборник, ТОМ II, књ. 14, док. 219.

²²⁸⁾ AVII, К. 234. бр. рег. 15-11/1.

²²⁹⁾ Зборник, том II, књ. 14, док. 297.

²²⁹⁾ AVII, к. 234, бр. рег. 15-11/1.

Тражио је од Врховног штаба да се успостави што тешња сарадња снага којим командује Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију и другог корпуса и предложио с тим у вези да се што пре ослободе Плав и Гусиње. Додао је да јединице под командом Оперативног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију оскудевају у оружју, муницији и експлозиву.²³⁰⁾

Други корпус је од Оперативног штаба за Косово и Метохију тражио податке о немачким трупима на Косову и Метохији, о њиховим намерама, правцима евентуалних покрета и активности.^{2,1)} Оперативни штаб одмах је одговарао да су немачке снаге незнатне, у Призрену, Приштини и Митровици од 200 до 500, а другим местима по десетак војника, да су албанске СС трупе у распадању, „нарочито после наших задњих успјеха“.^{232,}

Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију је о свим таквим наређењима упознавао штаб Прве косовско-метохијске НОУ бригаде, како о оним који су долазили из Врховног штаба и Другог корпуса НОВ и ПО Југославије, тако и онима које је у име Оперативног штаба слао Павле Јовићевић.

Тако су и штабу бригаде постали много јаснији и непосредни и задаци на дуже време, а увидео је не само како се остварује координација између виших и нижих штабова ради постизања и појединачних и заједничких задатака, него је у томе и учествовао.

Упознавање са приликама на Косову и Метохији

Будући да је дуже време одсуствовала са тог терена, борцима бригаде, да би што успешније обављали постављене задатке, било је неопходно уз свакодневне оружане борбе које су водили против непријатеља, да се добро упознају са политичком ситуацијом на Косову и Метохији и у граничном појасу Албаније.

Та ситуација била је заиста и тешка и компликована. Борцима је поред оног борбеног које су поседовали, било неопходно да се „наоружају“ и новим, „политичким оружјем“.

Борци Прве косовско-метохијске НОУ бригаде сазнали су да ће у борбама за ослобођење Косова и Метохије учествовати и јединице НОВ и ПО Албаније, Трећа и Пета бригада, које је Главни штаб НОВ Албаније, прихватајући предлог врховног команданта НОВ Југославије, упутио северно од Дрима. Борци су схватили да ће присуство тих јединица и њихово учешће у борбама за ослобођење Косова и Метохије бити од користи и за нову Југославију и за нову Албанију.

Албанске бригаде имале су заједнички Оперативни штаб (командант Шефхет Пећи, политички комесар Хито Чаку) који се

²³⁰⁾ Исто.

²³¹⁾ Исто.

²³²⁾ АВЈЈ, К. 234, бр. пер. 15-11/1.

одмах по доласку албанских јединица на југословенско-албанску границу прогласом обратио Албанцима а не и другим народима Косова и Метохије. Борци Прве Косовско-метохијске НОУ бригаде упознали су се са садржином тог прогласа²³³⁾,

Борцима Прве косовско-метохијске НОУ бригаде скренута је пажња на део прогласа у којем албански Оперативни штаб упозорава Албанце на Косову и Метохији да у редове издајника, оних који се одричу „домовине и заставе“, који су одани Хитлеру „ступате и ви сарадњом са немачком војском у последњим часовима њеног постојања“.²³⁴⁾ Отворено им је речено да су их обманули Џафер Дева и други гестаповски агенти те одлазе у редове жандармерије, полиције и СС јединице, које Немци организују. „Организовани на тај начин и под командом немачких официра и војника, ви се борите против народноослободилачке војске Нове Југославије и против албанских бригада, које су дошле да вам помогну да се што пре избавите из немачких нацистичких канџи и из лажи Џафера Деве и компаније“.²³⁵⁾

Поред тога, у овом прогласу Албанци Косова позвани су да дочекају „како доликује Титову и Енверову војску“ које долазе да ослободе Косово, да омасове „косметовску војску“ у којој се налазе „најчеститији синови Косова“.²³⁶⁾

У дискусијама после политичких предавања на четним и батаљонским конференцијама, борци су детаљније сазнали како су Немци са издајницима из редова Албанаца са Косова и Метохије формирали Другу призренску лигу којом руководе познати народни непријатељи Џафер Дева, Бедри Пејани, Реџеп Митровица, а чији је главни задатак мобилизација Албанаца са Косова и Метохије за борбу против НОВ Југославије и НОВ Албаније.

Борци су, такође, били детаљније упознати и са стварањем такозване „независне и неутралне Албаније“, под окриљем окупатора, државе која је само формално променила име оне фашистичке „велике Албаније“.

У вези са доласком бригада из Албаније на територију Косова и Метохије, штаб и борци бригаде били су упознати и са ставом Врховног штаба НОВ и ПО Југославије: тамо где Албанце није могуће мобилисати за наше јединице (а било је то тешко нарочито у почетку), нека их албански штабови мобилишу за своје јединице.²³⁷⁾

Када је Прва косовско-метохијска НОУ бригада дошла на Косово и Метохију, а две албанске бригаде на југословенско-албанску границу, Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију

²³³⁾ АВЈЈ, Историјска комисија СКС за Космет НОБ-Ф4 (128-131).

²³⁴⁾ Исто.

²³⁵⁾ Исто.

²³⁶⁾ Исто.

²³⁷⁾ АВЈЈ, К. 234, бр. пер. 15-11/1.

обратио се Албанцима, Србима и Црногорцима прогласом позивајући их да масовно ступе у народноослободилачку борбу.

За борце Прве косовско-метохијске НОУ бригаде најважнији део из прогласа био је онај упућен Албанцима на Косову и Метохији. Ту су наведена имена најпознатијих албанских издајника у области, тј. оних који су своју судбину везали са судбином немачког окупатора (Цафер Дева, Реџеп Митровица, Тахир Зајми, Шаћир Цур, Бедри Пејани, Сефадин-бег, Цеват и Рифат-бег, Ферхат Драга и др.), иако је већ било јасно да је Немачка изгубила рат и да није донела нити могла донети слободу Албанцима на Косову и Метохији.

У прогласу је поновљено оно што је борцима било познато, да су многи Албанци преварени, да су се одазивали позивима издајника и ступали у разне формације које су се бориле против Народноослободилачке војске у Србији, Црној Гори и Албанији. За такве Албанце је речено да су окаљали своје име и постали саучесници у злочинима које су вршили окупатор и његове слуге над нашим народима. На основу таквог горког искуства, речено је да Албанцима мора да буде јасно да се Народноослободилачка војска Југославије бори и за слободу народа на Косову и Метохији, да та војска није стара југословенска војска него војска која ствара нову, демократску федеративну Југославију, у којој ће сви народи Југославије, па према томе и народи Косова и Метохије, бити потпуно слободни и равноправни.^{2,4)}

У прогласу је указано да је једини излаз за све Албанце на Косову и Метохији „да одмах и одлучно“ прекину све везе са Немцима и домаћим издајницима, да пређу на страну Народноослободилачке војске и поведу оружану борбу против непријатеља - Немаца и њихових помагача, да стварају братство и јединство са Србима и Црногорцима.

„Главни штаб Косова и Метохије (тако је написано и ако је овај проглас упутио Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију прим. аутора) вас позива да енергично одбијете позив окупатора и његових слугу за ступање у разбијене СС дивизије, вулнетаре и милиције, јер је то пут који вас води у сигурну смрт. Пођите путем оних који већ напуштају издајничке редове и прилазе нашим јединицама..²⁴⁰⁾

У посебном делу прогласа Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију обратио се и војницима, подофицирима, жандармима и чиновницима у служби окупатора, позивајући их да престану

²³⁸⁾ Зборник, том I, књ. 19, док. 180. Иако наслов овог документа гласи „Проглас оперативног штаба НОВ и ПО Космета од почетка октобра 1944. народима ове области“ - на крају прогласа налази се потпис „Главни штаб Народноослободилачке војске и партизанских одреда Косова и Метохије“.

²³⁹⁾ Зборник, том I, књ. 19, док. 180.

²⁴⁰⁾ Исто.

да служе окупатора и да одмах ступе у редове Народноослободилачке војске и тако са себе сперу љагу.

У делу прогласа којим се Оперативни штаб обратио Србима и Црногорцима речено је да ни један Србин и Црногорац не сме остати ван активне борбе, да треба да пружа братску руку Албанцима, да стварају братство и јединство, да се заједно са Албанцима боре против заједничког непријатеља за заједничку слободу.

У пограничној области, са једне и друге стране југословенско-албанске границе - како је саопштено борцима Прве косовско-метохијске НОУ бригаде - у то време био је појачао своју политичку и војну активност и Гани-бег Црноглавић Криези.²⁴¹

И он се, још пре доласка Прве косовско-метохијске НОУ бригаде и Пете албанске НОУ бригаде, прогласом обратио „Косоварима”,²⁴² у којем је изнео и свој политички програм: предвиђао је да ће Немачка изгубити рат, а осудио је квислиншку владу у Тирани и косовске прваке - Албанце који служе Немцима. Прогласио је Немце и њихове слуге међу Албанцима за једине непријатеље албанског народа, па је позвао албански народ на уједињење и борбу против непријатеља и то „без обзира на партијску и идеолошку припадност, без обзира на веру и покрајину којој припадају”.

Али, у прогласу Гани-бег Криезија било је и много тога што је одударало од линије народноослободилачке борбе коју су тада спроводила руководства НОП-а у Југославији и у Албанији.

То се пре свега односило на границе, односно на одвајање Косова и Метохије од Југославије и на његове амбиције да преко Косова и Малесије свој утицај прошири и на Албанију:

²⁴¹ Гани-бег Криези је албански емигрант, кога су својевремено прихватиле некадашње југословенске власти, прогласиле га и за неког претендента на албански престо, а преко њега спроводиле своју реакционарну и у основи освајачку политику према Албанији. Када је почео рат, 6. априла 1941. године, са групом албанских емигранта ишао је испред оних делова југословенске војске (Косовска дивизија, њен 56. пешадијски пук) који су прешли југословенско-албанску границу и позивали народ у Албанији на устанак против италијанске окупаторске војске. То је радио свега неколико дана, а када је сазнао за расуло на другим фронтovima (било је опште познато да је одржавао врло присне везе и раније и тада са представницима британске владе, односно њеним тајним службама и да је од тих служби добијао велике суме новца), Гани-бег Криези се повукао из Албаније, распустио своју чету, сачекао Италијане који су га ухапсили у Ђаковици и одвели у Италију. Кад је Италија капитулирала, Немци су почетком 1944. понудили Гани-бегу да га ослободу и упуту у Ђаковицу, под условом да помогне акцији Немаца у том делу Југославије, односно Албаније. Гани-бег је то обећао, а Немци су му организовали путовање и омогућили да преко Италије, НДХ и Србије дође у Ђаковицу. (Возом којим је путовао, Гани-бег је одвео према Србији и групу интернираних комуниста из Италије - углавном Срба и Црногораца из Метохије и омогућио им да напусте воз кад је пролазио кроз Србију. Ти су интернирци међу којима су се налазили Крсто Филиповић, члан Обласног комитета КГТЈ, Чедо Мијовић, члан Обласног комитета СКОЈ-А за Косово и Метохију и други, одмах ступили у партизане).

Међутим, кад је дошао у Ђаковицу, Гани-бег се одмах одметнуо, тако да, углавном није сарађивао са Немцима, а најчешће је избегавао да се активно бори против њих. Формирао је чету која му је служила као лично обезбеђење, а повремено је, кад је то оценио за потребно, мобилисао на неколико дана по две три стотине људи, па их онда распустио.

²⁴² АВЈЈ, Историјска комисија СКС за Космет НОВ Ф-2 (270-273).

„Ми се не боримо за партију, ми немамо никакве партије, ми се боримо за ослобођење земље од немачког окупатора, ми се боримо да албански народ обезбеди његово (своје) право код савезника".²⁴³¹

Уз позиве за јединство свих родољуба и за сарадњу са свима који желе да се боре против окупатора, следило је оно што је Гани-бега удаљивало од позиција народноослободилачке борбе: за њега не постоји друго решење за мобилизацију маса у борби против окупатора сем да Косово буде у границама Албаније.

„Само јединство албанских родољуба може да подигне на ноге албански народ против окупатора, а пре свега *косовски народ*. Само јединство може да постави темеље нове слободне Албаније. Због тога ми позивамо све албанске родољубе, читав народ Албаније и Косова да се уједини и да поведе борбу против Немаца и њихових слугу.."²⁴⁴¹

Већ приликом првих контаката Прве косовско-метохијске НОУ бригаде са члановима Обласног комитета КПЈ и Оперативног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију, политичким радницима у бригади посебно је скренута пажња на активност Гени-бега Црноглавића, на његов утицај у појединим селима са једне и друге стране границе, на његово оклевање да се прикључи народноослободилачком покрету, на великоалбанске претензије, на жељу да ослањајући се искључиво на западне савезнике, чија се војна мисија до недавно налазила код њега, буде арбитар у сукобу оних који се боре против окупатора и оних који су против те борбе, као и на то што се у очима и правих родољуба није компромитовао ни сарадњом са окупатором нити борбом против партизана.

Пре доласка Прве косовско-метохијске НОУ бригаде око Гани-бега су се окупили и разни реакционарни елементи, а међу њима и познати отпадник од комунистичког покрета Албаније, Јтазар Фундо, кога је народноослободилачки покрет у Албанији осудио као непријатеља и разбијача борбе против окупатора. Оперативни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију предузео је акцију да разбије и онемогући такву спрегу. Гани-бегу је Оперативни штаб скренуо пажњу да се такво окупљање реакционара не може толерисати на територији коју држе снаге НОВ Југославије и НОВ Албаније. После тог упозорења, реакционари који су ометали народноослободилачку борбу били су похапшени, а британска војна мисија, која се повезала са таквим разбијачима и саботерима народноослободилачке борбе, била је упућена у Црну Гору, односно предата Другом корпусу НОВ и ПО Југославије.

Пошто су борци Прве косовско-метохијске НОУ бригаде долазили у додир са присталицама Гани-бега, добили су задатак да

²⁴³¹ АВЈЈ, Историјска комисија СКС за Космет НОВ Ф2 (270-273).

²⁴⁴¹ Исто.

их позивају у заједничке акције против окупатора, што су они најчешће одбијали, чекајући од Гани-бега наређење да ступе у борбу против окупатора и њених следбеника.

Саветовање партијских руководиоца Прве и Четврте косовко-метохијске НОУ бригаде

Саветовању партијских руководиоца Прве и Четврте НОУ бригаде, које је одржано тих дана, присуствовао је и секретар Обласног комитета КПЈ за Косово и Метохију, Павле Јовићевић.

На њему је дата оцена политичких прилика на терену на којем ће дејствовати бригада. Присутни су били упознати са политичким и војним задацима које су ЦК КПЈ и Врховни штаб НОВ и ПОЈ поставили обласном руководству, затим са дотадашњим грешкама партијских организација у војним јединицама и на крају с непосредним конкретним задацима који стоје пред партијским организацијама у војним јединицама Косова и Метохије.²⁴⁵¹

Закључци са тог саветовања били су достављени свим партијским организацијама у Првој косовској-метохијској НОУ бригади, како би се упознале са заузетим ставовима и спровеле их у живот. Пошто су ти закључци верно одсликавали услове у којима се бригада борила и политички деловала на терену, о њима ће бити више речи.

Према тим закључцима, средином октобра 1944. године снаге окупатора на Косову и Метохији биле су „за сада“ незнатне, а веће снаге су само пролазиле кроз ту област.

За снаге слугу окупатора речено је да су остале без његове веће подршке, да су биле снажно погођене првим налетом бригада, да су пољуљане и да су почеле да губе масовну подршку албанског народа. Томе је допринела околност што су поред јединица НОВ Југославије тада на југословенско-албанској граници, односно према том делу Косова и Метохије, у борбама учествовале и две бригаде Народноослободилачке војске Албаније, па је слугама окупатора одузет аргумент да народноослободилачку борбу на том делу Косова и Метохије воде само Срби и Црногорци.

За албанске масе на Косову и Метохији било је речено да су убеђене у пропаст Хитлерове Немачке, да су увиделе да су се налазиле на погрешном путу када су слушале реакционарне бегове и остале слуге окупатора, као и да нису биле правилно обавештаване о народноослободилачкој борби, о којој су их обавештавали окупаторски агенти.

Подвучено је да је заосталост албанских маса последица владавине свих дотадашњих режима, да су оне још под утицајем непријатељске пропаганде, тј. да још у Народноослободилачкој војсци

²⁴⁵¹ AVII - Историјска комисија СКС за Космет НОБ -Ф4 (180-182).

Југославије виде само Србе и Црногорце који долазе да пале села и убијају Албанце, да се стога плаше Народноослободилачке војске Југославије и не ступају у њу. Изузетак у том погледу чини омладина, која у последње време прилази народноослободилачком покрету.

Знатан део Албанаца био је због тога, као и из других разлога, мобилисан у разним окупаторско-квислиншким јединицама за борбу против народноослободилачког покрета, а окупатор је уз велики терор, и надаље настављао с моблисањем против народноослободилачке борбе, али са много мање успеха него раније - записано је било у закључцима.

Албанске масе на Косову и Метохији нису до тада имале прилике да на делу виде нову народноослободилачку власт, па се и према њој односиле са страхом и неповерењем.

У време када је одржано саветовање, пише у закључцима - због разбијања окупаторских снага у Црној Гори и Србији, Немцима је пресечена одступница према северу, па је област Косова и Метохије и у политичком и у војном погледу добила изванредну важност.

У закључцима су препричана и упутства ЦК КПЈ и Врховног штаба НОВ и ПОЈ да се на Косову и Метохији не сме дозволити да се угнезди реакција, „што би било врло опасно не само за народе Космета, него и за остале суседне народе“, да оружане снаге, тј. бригаде НОВ које се налазе на Косову и Метохији или у његовој близини, одмах треба да пређу у офанзиву, да у Области систематски руше све комуникације, као и оне које воде према северној Албанији и Црној Гори, „пошто су све те комуникације једина средства којима Немци обилазним путем према западу могу да одступају из Југославије за Немачку..“²⁴⁶⁾

Све те задатке: разбијање реакције, повећање броја бораца, мобилизација маса за активну борбу против окупатора и др., немогуће је на Косову и Метохији решити без правилног прилажења националном питању. Због тога је ЦК КПЈ и указао комунистима Косова и Метохије на огромну важност историјских одлука Другог заседања АВНОЈ-а, које обезбеђује равноправност свим народима,

„омогућују самоопредељење а да су уперене против сваке хегемоније - те према томе да омогућују слогу, јединство и заједнички живот народа Косова и Метохије“.²⁴⁷⁾

Али, то право на самоопредељење и равноправност сваки народ мора да оствари својом борбом против окупатора и његових слугу, те да уколико један народ активније учествује у борби против окупатора и његових слугу утолико ће његов положај бити бољи и сигурнији.

AVII - Историјска комисија СКС за Космет, НОБ Ф4 (180-182).

¹ Исто.

„Чланови КПЈ на Косову и Метохији, били они у војсци или позадини, у свом раду при подизању у борбу шиптарских маса, које су још увек далеко од ње, морају бити свесни те чињенице и настојати да својим упорним радом омогуће Шиптарима да што пре пођу правим путем, тј. путем оружане борбе против окупатора и његових слугу. Стога, са становништва интереса наших народа и наше партије - све оно што би спречавало подизање шиптарских маса на оружану борбу, што би разједињавало наше народе, треба оставити по страни.

...Сасвим је природно да се овај став према шиптарским масама не сме схватити тако да би његово спровођење било на штету борбе других народа...”, пише у овим Закључцима.²⁴⁸

Пошто је поменуто да су борци из бригада увидели да се од окупатора насилно „мобилисале шиптарске масе лако предају” и да су деморалисане, а да добар поступак са заробљеницима даје жељене резултате, у Закључцима су осуђени неки супротни поступци бораца Прве Косовско-метохијске НОУ бригаде.

Скренута је пажња да ће убудуће бригаде углавном имати посла „са масама које су заведене и са безброј предрасуда према народноослободилачкој борби”, да ће те масе први пут видети Народноослободилачку војску, па ће утисак који Прва и Четврта косовско-метохијска НОУ бригада оставе бити „полазна тачка” за став албанских маса према НОВ Југославије. Уз то, указано је и на потребу конкретне борбе против свих видова шовинизма, „који се испречио на путу учвршћивања и проширења јединства народа Косова и Метохије”.²⁴⁹

„Радећи тако, ми ћемо моћи учврстити и проширити јединство наших народа против фашистичког окупатора и његових слугу, повести их масовно у борбу, једино тако шиптарски народ постаће свестан својих стварних интереса и знати да их разликује од интереса свих реакционара, једино тако народи Косова и Метохије узеше учешће у изградњи нове демократске и федеративне Југославије и осигурати себи и њој достојно место” - подвучено је у овим Закључцима.²⁵⁰

Посебна пажња била је посвећена раду са новим борцима који улазе у редове НОВ Југославије. Истакнуто је да ти нови борци долазе онакви какви су били у средини у којој су живели и да, ступајући у редове бригаде, они аутоматски не одбацују своје навике, слабе стране, пороке. То ново људство комунисти морају васпитавати не само као „добре борце него и као градитеље нове државе”, а и бригадама је потребан велики број нових војних и политичких руководилаца које треба стварати. „Све то пада на

²⁴⁸ Исто.

²⁴⁹ Исто.

²⁵⁰ Исто.

наше војничке и политичке руководиоце, ту морају да баце тежиште свога рада наше партијске организације у војсци, према томе морају оне да подешавају своје форме рада...²⁵¹⁾

Што се тиче партијског рада у Првој косовско-метохијској НОУ бригади, у Закључцима је критиковано секташтво и речено да оно представља нарочито опасност због специјалних услова у којима се она раније борила: састављена од бораца који су дуго били по затворима, борила се на другим теренима где се није попуњавала новим борцима већ је само губила старе борце и др.

За обе бригаде у Закључцима је у погледу партијског рада констатовано да се није посвећивала пажња помагању и подизању нових партијских кадрова, да су карактеристике чланова КПЈ писане прилично шаблонски, да се испољавало секташтво код пријема нових чланова Партије „јер још увек у бригадама постоје храбри и одани људи којима су врата Партије затворена“.²⁵²⁾

Било је речи и о агит-проп раду у бригадама, да он не задовољава, јер се углавном обавља на српскохрватском језику, а томе су донекле допринели и услови у којима се Прва косовско-метохијска НОУ бригада развијала, о раду СКОЈ-а којем, како је написано, није поклањана довољна пажња, односно био је потцењиван „што у ситуацији кад нам нарочито прилазе широке омладинске масе, представља озбиљну опасност...“²⁵³⁾

У завршном делу Закључка били су рекапитулирани задаци комуниста у Првој и Четвртој бригади: усвајање линије КПЈ, њено преношење у масе путем свакодневног рада, преко конференција, зборована, састанака, учвршћивања братства и јединства народа - све то уз најжешћу борбу против окупатора и свих оних који му служе, кажњавајући оштро све оне који се томе супротстављају („истакнутим непријатељима палити куће...“), обучавање бораца војном вештини, ликвидирање секташтва како у прилажењу народу тако и код примања бораца у КПЈ, плански рад у партијским организацијама, организовање партијских курсева на којима треба посебно изучавати национално питање, помоћи рад бригадних и батаљонских комитета СКОЈ-а а посебно око припрема за Прву антифашистичку конференцију омладине Косова и Метохије и др.²⁵⁴⁾

Због кадрова који су, према одлуци Обласног комитета КПЈ и Оперативног штаба НОВ и ПО Космета, уступљени Четвртој косовско-метохијској НОУ бригади и ради одласка на друге дужности (Савка Ковачевић, за члана Обласног комитета СКОЈ-а за Косово и Метохију, Анте Валенчић Јанез, за помоћника начелника Оперативног штаба НОВ и ПО за Косово и Метохију и др. дошло

²⁵¹⁾ Исто.

²⁵²⁾ Исто.

²⁵³⁾ Исто.

²⁵⁴⁾ Исто.

је до реорганизације штаба Прве косовско-метохијске НОУ бригаде и штабова батаљона.

Штаб бригаде су тада сачињавали: командант Зуфер Мусић, заменик команданта Здравко Зоговић, политички комесар Митар Радусиновић, помоћник политичког комесара Јелица Стаменковић, начелник штаба Ћира Симовски, интендант Стојан Глоговац, шеф санитета Станислава Јовановић, помоћник шефа санитета Ђузепе Бутиљони, шеф агитроп секције Гаврило Николић, руководиоца СКОЈ-а Свето Вучић.

Штаб I батаљона: командант Урош Булатовић, заменик команданта Маљ Садику, који се прикључио бригади у Круми, политички комесар Елјхами Нимани, помоћник политичког комесара Блажо Радоњић, интендант батаљона Драган Здравковић, санитарски референт Лепосава Мишић, руководиоца СКОЈ-а Воја Парлић.

Команде чета I батаљона:

Прва чета: командир Јово Радошевић, заменик командира Милан Милићевић, политички комесар Никола Маловић, помоћник политичког комесара Саво Глоговац.

Друга чета: командир Љубо Суботић, заменик командира Радомир Ђапић, политички комесар Драги Филиповић, помоћник политичког комесара Перо Бабић.

Трећа чета: командир Вук Шаљић, заменик командира Милутин Ђоговић, политички комесар Мујо Митровић, помоћник политичког комесара Радомир Радовановић.

Штаб II батаљона: командант Вељко Мирјачић, заменик команданта Видак Павличић, политички комесар Станислав Грковић, помоћник политичког комесара Мило Драгићевић Жути, интендант Јордан Петровић, референт санитета Пољка Милатовић.

Прва чета: командир Драшко Вукић, место заменика командира остало је непопуњено, политички комесар Трифко Кртолица, помоћник политичког комесара Анђа Вујовић.

Друга чета: командир Момчило Јовановић Заврзан, заменик командира (непопуњено), политички комесар Осман Јахја, помоћник политичког комесара Владо Поповић.

Трећа чета: командир Предраг Молдановић, заменик командира Илија Петковић, политички комесар Димитрије Митровић, помоћник комесара Воја Палић.

Штаб III батаљона: командант Гојко Меденица, заменик команданта Пеци Хабибај, политички комесар Миле Ристић Ђуска, помоћник политичког комесара Алекса Вучинић, интендант Слободан Николић, санитарски референт Милева Мијушовић.

Прва чета: командир Анђелко Фуртула, заменик командира Јово Зораја, политички комесар Миле Ћесаревић, помоћник политичког комесара Никола Парезанин.

Друга чета: командир Ћетко Граховац, заменик командира Сп-асо Митровић, политички комесар Божо Радуновић, помоћник политичког комесара Јелица Гостовић.

Трећа чета: командир Божо Вилић, заменик командира (непопуњено), политички комесар Милан Вујовић, помоћник политичког комесара Зорка Новаковић Лола.

Као што се види, и овог пута нека места у командама чета - заменик командира - остала су упражњена, а ту дужност, по правилу, обављали су најбољи десетари чета.

Dr. Milko
p. 1252

Dragi drugovi,
Brigada je stigla u Peškopjeju, a
ja se nalazim u Slatini. Stigli
suo dva dana posto ste ni ophu-
torali. Prijemili smo od viš. po-
litič. naredbe viš. sauno pismono
drugog Radulje od 31-VII-44 god
i (primljeno 4-VII-44 g.) i po viš-
nim odmah postupili.

Tarite nam odmah da li je
slobodan put za Malgariju ili
ne (ovo pitamo po savetu drugu
Ezda. Ndreka) Vodite računa
pri određivanju puta o tome da
vodimo sa sobom više od 60
kora.

U serijama obavesteno i naredbe
viš. u Slatini (otra dolazi cela Brigada)

!stav - spretno pisanje o G
16.8.44
Jull

Писмо Мита Милковића Обласном
комитету и Главном штабу НОВ
и ПО за Косово и Метохију
од 9. VIII 1944. о доласку
Бригаде у Слатину

16.8.44
p. 1252

Четна конференција

Борци бригаде у ослобођеној Пећи, новембар-децембар 1944.

На одмору

Група бораца

После успешне акције у Ботуну

Батаљонски руководиоци

Болница на Караорману

*Брат и сестра:
Микица и Митар
Радусиновић*

*Дара Драгишић,
народни херој*

*Саша Петровска и Гаврило Николић са Албанком -руководиоцем
Azitпропа у дивизији НОВ Албаније, у Слатини (Албанија,
августа 1944)*

*Павле Брајовић и Џевдет Расулбеговић, у ослобођеној Приштини
' 1944.*

Штаб бригаде пред полазак у Дреницу

Брате Гружо Мило,

Ево и ја да ти се јавим. Прву неколико дана брине сам из
М. Горе, те сам и провео од јануара месеца. Одлучио сам да ти се
одјавим 20 дана, али приликом велики сањет да се већинак
одити као сам тајјеравао, а поред црта доцне су ми дошли са
Комитета писани да се те браћом дође, ми те јаве. Зато брине ме
ја сам искористио да предацим у неколико група из М. Горе
око 120 људи, и тако да сам спремио један друге баштавот.
Доцне сам упутио 80 група дође као организација и са још сета
мишља у грађу, левоје долазе и Митрополит са задатком
серијалног вуку из М. Горе и извојем група из М. Горе,
а поред црта брине авали организације и постојале са тог ми-
шља и јављају се. Надам се да те ово бити са велике користи.
У Андријевцу одржао на цркви, код њих остало је око 70 група
ва. Појавило се да те и још неколико група.

Од комита писано је да је рачуна да те ја те са са-
мо неколико да ~~својим~~ својим пред којим важним задатком
да брине са секретору Засебне јавља "Сају" још имамо вету.

У вети са писмом М. К. ми смо одлучили да се ти и све
каже сват ваљ Комитета упутио одмах ка Комитету, и
дрезије од командори ваљ Ја. М. Горе. Ја се кадам да ти
те јавља са својим група те и ми одржавамо и постојале
у и јавља који ти будије миша. Ја сам доцне овалим група кој
све тајјеравали и као све писани, ми ти даје одржавамо
миша и јавља 3-4 група ваљ, али што тако је било, и
својем писани, али што тако је да дајем ти све каже
миша брине, а у вети да дајем која одржавамо
своје.

Идући пут те вам послао писмо каже, писано ва основи
отпуцао писма М. К. да ми да све уопшти, велико језике каже
још још криворечније 400. Но што вагда каже све рачуна,
М. К. је рекао, да је рад око ком. функције и јавља, организаци-
јоме поседовао моје слушати као организација да јавља
поседовао, а поред је добар и миша. Једна, ово не знали
да резолуција тује митра бити дова. Но и једна јавља и
ми, ко је ва ком. функцији упутио вава. Овај став који каже
да ва Комитету писани вава Митрополит и б. г. тује својим
јавља, а најбоље као се јавља и остало, зато и М. К.
те појављаи то као јавља, једна своје ово је да вас ме-
рајавља.

М. К. се каже резолуције са својем вава: тује и јавља
каже писани М. К. те Комитету не одржавамо једна Комитету
ишћу обласи, још јавља је јављамо још кој ош-
париче, неколико група и организација баштавот.

*Штаб бригаде, Драгутин
Ђорђевић командант
Петар Поповић
политички комесар
и Стево Радовановић
помоћник политичког
комесара*

*Зуфер Мусић командант
бригаде и Митар
Радусиновић, политички
комесар у Пећи
- 44. године*

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈ-
СКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА КОСМЕТ.

ШТАБ 1 КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКОГ Н.О.У. БР. ГЛАВ. Е

П О Л О Ж А Ј.

Драга другови,

Још пре месец дана добили смо писмо од друга Топа, који нам пише да сте нас да сте нас преко њих питали о могућности да ви дођете на наш терен, ми смо Топу писали да вам јаве да за сада још нема могућности за ваш опстанак овамо. У таквој ситуацији заиста се није могло догађати да ви дођете на наш терен, јер би, обзиром да је бригада састављена само од Срба и Црногорацаи Совјета дало могућности да се велики дес шиптарских маса мобилише против бригаде. Ситуација је сада боља али не још увек таква да би са српско-црногорском бригадом могли опстати на Космету. Уверени смо да ће се таква могућност ускоро створити.

Наш врховни штаб захтевао је од Главног штаба Албаније да одмах пошаље на наш терен најмање две бригаде. У вези стим ви ћете се повезати са те две бригаде које буде одредио Гл. штаб Албаније, чему ће вас обавестити, и поћи са њима на наш терен. Ако Гл. штаб Албаније не буде у могућности да на наш терен пошаље ниједну бригаду, ви ћете онда продужити правцем који вам је одредио друг Темпо.

Одмах покажите код нас друга Зуфера, Јусића који нам је овамо потребан.

Ви нам до сада никако нисте писали те од вас не знамо ништа о бригади, њеном животу, борбама и раду у вој. Код нас су стигли Лућ Сахамија и Свето те смо од њих доста сазнали о вама. Ипак потребно је да нам ви пишете о свему детаљно.

Добили смо ваш лист, који нам се свиђа. Остала наша војска: Метохиски батаљон, формиран у Црној Гори, бригада на сектору Брџа а на нашем терену имамо преко стотину партизана формираних у чете. Овдешњи партизани су до сада извели неколико акција. Надамо се да ће наше снаге и овамо брзо да нарасту. На Шару се налази чета од 22 партизана. Ситуација тамо није лоша.

Шаљемо вам следећи материјал: 2"Слободе", 3"Ми млади", 1"Омладински покрет", 1"Титов резерват", 2"О претварању комесаријата", 22"Шитинг Словена ратника", 2"Јена данас", 2"Омладинска борба", 4"Нова Југославија", 1"Са савезничког радиа". Старајте се да га добро проучите и упознате се са нашом линијом.

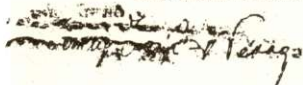
Писма која су послала другови упучена су њиховим кућама.
С другарским поздравом,

Смрт фашизму - слобода народу!

За Главни ШТАБ,
Командант,

25-VI-44г.
Положај.

Политички комесар,

*Писмо Главног штаба НОВ и НО за Косово и Метохију - штабу
Прве косовско-метохијске НОУ бригаде од 25. VII 1944. отомеда
још не постоје услови за долазак бригаде на Косово и Метохију.*

*Здравко Загорић
- командант батаљона
и заменик команданта
бригаде, Мића
Мијушковић, помоћник
политичког комесара
батаљона*

*Алекса Вучиновић
и Вељко Мирјочић*

Драгутин Борђевић - командант бригаде врши смотру

Урош Булатовић и Мића Мијушковић

K 12 NOVIF-4

ВОЈНИ СУД
ПРИ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ КОСМЕТА
НОВ и ПОЈ у ПЕЊИ

Послије посредањих хапшења народних издајника на основу истраге над локалним лицима која је трајала од 3-15 овог месеца, Војни суд НОВ и ПОЈ разматрајући све ствари и дела која су настали учинили у току ове 4 године, а и на основу следећих истих дошло је до следећег:

ПРЕСУДА

Да се казне збогу стрелачки следствени лица која су у току ове 4 године починили зверства над нашим народима, убијали, шиљали, премлаћивали и директно ишли против наше Народно-ослободилачке борбе:

1) Јулијан и Драго Бедетиновић из Пећи, познати учесници и организатори свих окупаторских акција и злочина који су почињени у овом крају такође познати шпекулантни и слуге окупатора.

2) Михајло Милошевић из Пећи, четнички организатор у Пећи које је имао директне везе са нацима и четницима Павлом Ђуришићем, Божком Зечевићем од којих је примао наре и директне за свој издајнички рад, ширећи проплативу Драже Михаиловића и разлагајући народни помир за четничке сврхе.

3) Ђезавин Бастирић из Пећи, Агент немачко-италијански који је такође учествовао у свим акцијама које су биле усмерене против нашег народа, један од организатора црне руке и познати разбојник и убица.

4) Стево Шкрјобо из Пећи, Познати агент немачки који је стално сарађивао са окупатором и стално био у вези са издајницима нашег народа Сефедином, Џеватом и четницима Драже Михаиловића, такође достављао је стално податке немцима о нашим људима и стално био протава Н.О. борбе.

5) Рам Колџа из Пећи, Познати разбојник и вишеструки убица, такође немачки агент који је стално издавао поштене синове и кћери нашег народа.

6) Шућури Гега из Пећи, потпорушник злогласне милиције у Пећи, познати агент окупатора и батинаш који је премлаћивао наше најбоље синове по фашистичким заворима.

7) Али Селим-Садик (Гаја), Један од организатора црне руке и свих организација које су биле усмерене против народно-ослободилачке борбе и нашег народа. Такође један од главних сарадника Сефедина и Џевата који су заједно прешли све што је окупатор хтео и који су кривци за све почињене злочине.

8) Фали Реџаршић из Пећи, Познати агент немачки, такође вишеструки убица.

9) Мара Цишљал из Пећи, Једна од активних сарадница са четничким издајницима који су интернирали наше синове и кћери. Одржавала је стално везе са нашим издајницима и била стално у служби окупатора.

10) Омер Медунјанић из Пљава, Шпијун окупаторски који је хапсио и убијао наше другове. Стално је сарађивао са окупатором, такође извршио неколико убистава.

11) Нариц Баља из Пећи, Агент милиције дошине гестапов, који је активно био у служби окупатора, такође учествовао у неколико убистава.

12) Мисин Мазла из Пећи, Један од главних организатора свих акција које су биле усмерене против наше Н. О. Борбе. Члан Косовског Комитета који је јавно и жарно по овом крају а којим су руководили издајници Бедри Бег и остали. Они су радили све што је окупатор хтео. Уништавајући поштене и сиромашне слојеве народа који нису хтели служити окупатору. Кривац за све почињене злочине у овом крају.

13) Никола Мреновић
Гангорије Мреновић
Милан Мреновић
Милош Милошевић
Милош Милошевић
Борис Милошевић

Сви из Немемирице који су активно учествовали у шпијуну, хапшењу, премлаћивању и уништавању наше најбоље синове и кћери.

Пресуде Војног суда оперативних јединица |)

лица и разlanaјући народни порат за четничке сврхе.

Сви из Витомирице - који су активно учествовали у шпијању, хапшењу, претлаћивању и интернирању наших најбољих снагова и кћери овог краја.

Налазећи се у редовним четника Драже Михаиловића и осталих издајника ова група је активно учествовала у борби против наше Н. О. војске чинећи немишљена зверства над нашим изредима. На челу са Николом Мреновићем, Божином Зечевићем и осталим издајницима.

14) Мет Цена из Пећи. Познати агент гестапоа и вишеструки убица који је стално био у служби окупатора и издајника.

15) Даница Бабовић и Јаганка Вулић из Витомирице, познате шпијунке које су стално достављале окупатору податке за хапшења наших људи такође одржавале сталан везу са четницима, ширећи пропаганду издајника и служећи стално окупатору.

16) Фило Дечановић, бербер из Пећи, агент милиције, костуре доцније гестапоа, који је учествовао у различитим злочинима који су почињени у Пећи.

Пресуда над горе именованим лицима је извршена.

САМУ ФАШИЗМУ -- СЛОБОДА НАРОДУ

Пећ, 16-XII-1944

Војни Суд
при оперативном штабу Космета НОР и ПОС
у Пећи

у Пећи од 3. XII 1944. и од 16. XII 1944

ВОЈНИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИШТВА СФРЈ
ВОЈНИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИШТВА СФРЈ
ВОЕН КАБИНЕТ НА ПРЕДСЕДАТЕЛСТВОТО НА СФРЈ
ВОЈАШКИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДСТВА СФРЈ

SP Ep. Br. St. 268-2
14 Y 1986 19 res. god. leta
BEOGRAD — BEOGRAD — БЕОГРАД

VOJNA TAJNA
Strogo poverljivo

GRADSKOM ODBORU SAVEZA UDRUŽENJA BORACA NOR BEOGRADA
Sekciji boraca Prve kosovsko-metohijske udarne brigade

B E O G R A D

U vezi sa vašom predstavkom od 7. jula 1985. godine,
obaveštavamo vas da je Predsedništvo SFRJ, na sednici održanoj 8.
oktobra 1986. godine, izmenilo zaključak donet na sednici 1. jula
1981. godine, u delu koji se odnosi na dodelu naziva "proleterska"
ratnim brigadama, tako da umesto: "1. kosovskoj brigadi" glasi:
"1. kosovsko-metohijskoj brigadi".

Č E I N I K
General-major

Vujanović
[Handwritten signature]

*Из Записника са седнице Председништва СФРЈ од 13. X 1986.
о исправци назива бригаде „косовска“ у „косовско-метохијска“
поводом додељивања назива „пролетерска“*

ПРЕДСЕДНИШТВО СФРЈ — ПРЕДСЈЕДНИШТВО СФРЈ
ПРЕДСЕДСТВО СФРЈ — ПРЕДСЕДАТЕЛСТВО НА СФРЈ

Бр./Бр./Шт. Стр.пов.402/6-b

13. oktobar 1986 год./год.

БЕОГРАД — БЕОГРАД — БЕЛГРАД

STROGO POVERLJIVO

ВОЈНИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИШТВА СФРЈ

САВЕЗНОМ СЕКРЕТАРИЈАТУ ЗА НАРОДНУ ОДБРАНУ
- saveznom sekretaru -

Beograd

Обавештавамo вас да је Председништво Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, на седници одржаној 8. октобра 1986. године, изменило закључак донет на седници 1. јула 1981. године, у делу који се односи на доделу назива "пролетерска" ратним бригадaма, тако да уместо: "1. косовској бригади" гласи: "1. косовско-метохијској бригади".

14. X 1986

ВОЈНИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИШТВА СФРЈ
ВОЈНИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИШТВА СФРЈ
ВОЈНИ КАБИНЕТ НА ПРЕДСЕДНИШТВО НА СФРЈ
ВОЈАШКИ КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИШТВА СФРЈ

SP Бр. Бр. Шт. 268-1

19____ год. год. лета
БЕОГРАД — БЕОГРАД — БЕЛГРАД

